

CSIKI-CSUKI

Az óvatosság, a védekezési ösztön mindenképpen közrejátszik, netán egy kis gyávaság gyanúja is felmerülhet, de egy biztos: semmi okoskodási szándék, semmi rendhagyóság nincs abban, ha valaki időnként újra meg újra elismétli magában, hogy ahol ketten vannak, ott csakis az egyiké lehet a hatalom. Kisebb vagy nagyobb, ez mindig egy-egy adott élethelyzettől meg az éppen jellegzetes körülményektől függ, de a tény általánosan érvényes, ez alól nincs kivétel. Aki pedig nem venné ezt tudomásul mint mindenek fölötti, az emberi természetek különbözőségéből fakadó alapigazságot, gondoljon arra az egyik legrégebbi, velünk élő közmondássá nemesült megállapításra, amely szerint „mindig az erősebb kutya baszik”. Nos, ennél az ősi bölcsességnél jobban talán semmi nem példázza a hatalom- és uralkodási vágy mindenkori jelenlétét két vagy több ember viszonyában. Annak feltételezése pedig, hogy a hatalom megosztható – ennyi belőle a tiéd, ennyi az enyém, mert testvérek vagyunk, barátok vagyunk, pajtások vagyunk, bajtársak vagyunk, felebarátok vagyunk vagy akármi –, csak a bárgyú, egy felsőbb hatalmi helyzet megszerzésére, esetleg annak megtartására képtelen teremtmény reményeiben létezik. Csakis az, aki birtokolja, akinek ez kényszerű eszköze, teheti meg, hogy ha akar, él vele, sőt, akár vissza is él vele – legtöbbször büntetlenül –, ha pedig valamiért, esetleg pillanatnyi érdekből éppen nem akar, akkor nem. S hogy ehhez mi kell, mi az, ami feltétlenül szükséges, arról érdemes meghallgatni az erkölcsről papolókat.

Mérvököcskénkben a természetnek ez a megváltoztathatatlanulként elfogadott igazsága, amelyhez – amint az a későbbiek során egyre nyilvánvalóbbá vált számára – mindenkinek mindenkor a lehető legokosabban kell viszonyulnia, aki az élete során nem szeretne magának számtalan fölösleges nyűgöt, már egészen zsenge gyermekkorában felderengett. Ennek ellenére többször is megpróbálta az ellenkezőjét bizonyítani, vagyis azt, hogy talán mégse mindenkire és minden körülmények között kötelező érvényű. Igazából tehát csak akkor kezdett valóságosan is nyilvánvalóvá válni számára, hogy blódség minden kitörési próbálkozása ebből a kényszerhelyzetből, amikor az amúgy nem a bátor szókimondásáról elhíresült apja egyik napon az ő – valamilyen egyszeri tiltást számonkérő – „miért nem?” kérdésére a tőle szokatlan nemes egyszerűséggel tudtára adta, hogy valamennyi tiltásnak

egyetlen általános magyarázata van, s ezt már jó kétezer évvel ezelőtt a rómaiak is megfogalmazták: „Amit szabad Jupiternek, nem szabad az ökörnek.” Attól kezdve ezt a tökélynek, jószerével isteni kinyilatkoztatásnak is beillő értelmezést vitte magával mindig és mindenhova, megpróbálván egy-egy adott helyzethez idomítottan alkalmazni, miközben pedig elég gyakran megtörtént vele, hogy mérlegelni kényszerült, éppen minek jobb lenni: Jupiternek vagy ökörnek? De még harmincon túl sem sikerült neki mindig megtalálnia a megfelelő választ.

A legnagyobb dilemmát ebben az okozta neki, hogy képtelen volt előre látni, mikor, milyen körülmények között és milyen megfontolásból él, vagy él vissza valaki az adott hatalmi helyzetével. Mindez nem is annyira a saját érvényesülését illetően került előtérbe, ebben a tekintetben általában eléggé tisztességesen elboldogult, hanem főleg olyankor, amikor értetlenül állt egy-egy mellette élő, vele közvetlenebb vagy közvetett kapcsolatban lévő ember sorsának alakulását szemlélve, főleg, ha annak hullámverésén felszínre vetődtek az ő jellembeli hiányosságai is, nevéen nevezve: az olykori határozatlansága meg az ebből eredő gyengesége.

Erre az egyértelműsége egyik legeklatánsabb példának a Nyárádi Béla tündöklése, mondhatni, megdicsőülése, majd levitézlése bizonyult.

Béla legényt úgy örökölte munkatársként Pancserkalaptól, tisztesebb polgári nevén Kánya Lajos mérnöktől, a címzetes részlegvezetőtől, amikor azt az épülő nyárádtői betonelemgyár építőtelepének felügyelőjévé nevezték ki az illetékes pártszervek, őt meg Ölyvessy igazgató a Pancserkalap helyettesítőjévé az általa addig vezetett részlegre. Szép szál, arcra is kellemes, a húszas éveinek közepén járó, derék, jóindulatú fiúnak látszott, az egyik legszorgalmasabbként, leghozzáértőbbként harangozták be neki, amikor új feladatának taglalása közepette rákérdezett azokra, akikkel együtt kell majd konok kitartással helytállnia, ha jót akar magának, vagy legalábbis nem akar rosszat. És néhány hét alatt meg is győződött, hogy Béla csakugyan alapember abban a sziszifuszi törekvésben, hogy közösen teljesítsék a szocialista ipargazdaságra a hatalmat birtoklók által kiszabott, mind elérhetetlenebbnek tűnő tervet. Abban a műszakban ugyanis, amelyikben ő ült az önjáró, falazótömböt tojó gépen, soha nem volt elmaradás a napi kötelezően legyártandó mennyiséget illetően. Persze, ez nem egyetlen ember, vagyis nem csak az ő érdeme volt, kellettek hozzá az őt kiszolgálók, Simonfi Marci a keverőnél, hogy mindig legyen az öntéshez-formázáshoz elegendő anyag, és persze Silvășan Zaharia a kupás rakodón, aki olyan szaporán térült-fordult a keverő és a Béla kezelte-igazgatta gép között, hogy mindig a kellő időben

ért az utóbbihoz, s engedte tele annak tartályteknőjét friss garnulit-betonnal, így aztán az a műszak folyamán egy pillanatig se maradt kipotyogtatható keverék nélkül. Egyik héten délelőtt, a másik héten délután „vágták az ipart”, de mindegy volt nekik, melyik napszakban álltak be a járomba a majdnem hektárnyi betonplacc felén, amit a kötelező nyolc óra alatt be kellett tölteniük a megformált és a tömörítéshez nélkülözhetetlenül megvibrált falazótömbbel, amióta mérnököcskénk fennhatósága alá kerültek, műszak végére soha egy talpalatnyi befedetlen felület sem maradt. Igaz, a reggeli vagy délutáni „jó napot!”-on s a műszakvégéskor elvárt „vizontlátás”-on kívül nem sok alkalmat adtak a főnöki szövegelésre, de nem is volt szükség rá. Pedig megtörtént, hogy mérnököcskénk megállt olykor néhány percig, megcsodálni Bélát, amint pedáns egyenesben hagyja a frissen rakott „rendet”, az egymást követő tizenkét-tizenkét tömböt, mint aki valamikor a sarjú kaszálásánál begyakorolta már, hogyan kell ezt csinálni. A megcsodálás nem feltétlenül azért tartott minden alkalommal csak néhány percig, mert másfelé szólította a feladata, hanem mert egyszerűen nem bírta tovább a gép zúgását, ami néhány méter távolságból is kellemetlen volt, közelről pedig már-már elviselhetetlen, különösen az alatt a körülbelül negyed perc alatt, amikor Béla a formák feltöltése után bekapcsolta a vibráló-berendezést is. Szándékában állt megkérdezni tőle, hogy bírja azt a rohadt zajt egy műszakon át, de nem tette, egyetlenegyszer történt meg, hogy rákérdezett – még a legelején, miután odakerült, kötelességből persze, mert a munkavédelmi szabályok betartása is az ő feladata és felelőssége volt –, miért nem viseli a fülén a munkavédelmi eszközként kapott hangszigetelőt, ami megóvjá a halláskárosulástól, de kényszerűen tudomásul kellett vennie a nyers választ, hogy idegesíti, mert úgy szar, ahogy van, ugyanis túl azon, hogy kényelmetlen, mivel túlságosan rászorul az ember fejére, teljesen elzárja a világtól, befalazva érzi magát, ha felteszi, annál pedig kurvább érzés nincs, ráadásul nem is szigetel tökéletesen. Nem igazán tudott beletörődni abba, amit hallott, ezért még aznap megkérdezte Ciufulete Nicut, a granulit-gyártó és -feldolgozó részleget közvetlenül irányító mestert is, hogy miért nézi el Bélának ezt a kihágással egyenértékű faksznit, de ő a maga szokásos nyegle, viccesnek szánt módján válaszolt: „Lasă-l, domnu inginer! Să nu vă fută grija! Îți face băiatu’ treaba? Da! Atunci?”¹

¹ Hagyja, mérnök úr! Ne basztassa a gond! Elvégzí a fiú a dolgát? Igen! Akkor hát?! (román)

Az érdekes az volt a csapatban, hogy műszakkezdéskor mindig együtt érkeztek, s együtt is távoztak utána. Mint kiderült, minden második héten, amikor délelőttösök voltak, a munkaidő lejártával beültek egy-egy kávéra, jobban mondva valami ahhoz hasonló barna lötytyre, olykor, ha megkívánták, s éppen kapható is volt, egy-egy sört is megengedtek maguknak a kávé helyett. Ezt mérnököcskénk akkor tudta meg, amikor a második fizetésnapon, azt követően, hogy a részlegre került vezető-helyettesnek, őt is meghívták. Képesek voltak még egy órát ácsingózni az udvaron, amíg a főnök munkaideje is lejár, nehogy elszalasszák. Az asztal mellett Béla beszédes kedvében volt, Marci és Zaharia jószerével csüggtek rajta, nyilvánvaló lett számára, hogy hármuk között ő a főnök, a hangadó, s nemcsak azért, mert fél fejjel magasabb és jó néhány izomköteggel gazdagabb a másik kettőnél, hanem mert az esze is gyorsabban vált. Mérnököcskénknek elég volt egy negyedóra, hogy ezt felismerje, s a csapattársakat is megértse, különösen azután, hogy megtudta, befelé is együtt ingáznak a Teremiújfalu–Lukafalva–Nyárádtő–Vásárhely vonalon, hazafelé úgyszintén, Zaharia egy faluval odébról, Nagyteremiből jön, s oda is megy haza minden nap, hármasban mindig biztonságban érzik magukat, nem mintha ez számítana, de mégis... Különösnek inkább azt találta, hogy mindhárman nőtlenek voltak még, ami faluhelyen, tekintve a korukat, eléggé rendhagyónak számított. Ők nem mondták, miért, fölösleges lett volna tehát firtatni az okát, amikor mégis szóba került, elhangzottak apró, cinkos utalások, hogy azért még nem maradnak kapcsolat nélkül, de, ahogy Béla mondta mindhármuk nevében, hiszen a többiek egyetértően bólogattak rá, hét közben tizenhárom-tizennégy órát vannak távol, az otthoni, a ház körüli meg a kerti teendők sem halaszthatók, hetente egyetlen szabadabb nap pedig nem elégséges a komoly udvarláshoz, nehéz az ingázás terhével a vállukon egy társat is tartósan odavenni.

Bizonyára soha semmilyen gond nem adódik velük, ha Ciufulete a következő év áprilisának végén nem veszi ki a rendes pihenőszabadságát, abból a meggondolásból, hogy szeretné végre elvinni a nagyocskára cseperegett lányait Medgidiára, hadd töltsék végre ők is egyszer a nagyszüleikkel a húsvéti ünnepeket, hadd lássák végre, miért és hogyan kell igazi ortodox módra virrasztani Jézus Krisztus feltámadásának éjszakáján. Ily módon persze csak Ölyvessynek érvelt négy szemközt, amikor győzködni igyekezett, hogy kicsikarja a beleegyezését, a kérésével ugyanis alaposan gondba verte őt igazgatói mivoltában, mert nehezen tudta megemésztetni, hogy éppen május elsejei munkásünnep, a csúcsteljesítmények elvárásának időszakában jött rá Nicura a mehetnék, mert a hetvenes évek végére, nyolcvanas évek ele-

jére lejárt ugyan az általános nagy proletár nemzetköziség kora, de részartalomként megmaradt a román proletárokat sarkalló öntudat, hogy megmutatják a legeslegfőbb titkár elvtársnak, csakazértis ők nyerik meg a minden egyéb szándékot, óhajt és értéket felülíró szocialista munkaversenyt. Próbálkozott tehát a lebeszéléssel, de az általa mindenkor tisztelt vallásos ürügyet hallván végül is nem ellenkezett túlságosan, ő már csak ilyen volt, olykor mértéken felül is megértő, akár a hivatalos állami és párkegyekből látszólag jó ideje kiesett ortodox hitvallással szemben is, ha nem származott belőle valamiféle bonyodalma. Ennek elkerüléséért egyetlen feltételként azt szabta tehát, hogy a mester úr ne éppen az ünnep előestéjétől kérje a szabadságot, mert nem jó, ha kilóg a lóláb, hanem legalább egy héttel azelőtt, és hagyjon maga helyett valakit a beosztottjai közül, akiben megbízik, s aki a legkisebb baj nélkül átvészeli ezt a hiátust, mert képes átlátni a részleget, tudja, kinek mi a feladata, képes is annak teljesítését ellenőrizni, s nem neki kell majd esetleg rendet teremtenie egyéb felelős teendői közepette. Ciufulete ezt köszönetképpen úgy oldotta meg, hogy nem egy, hanem két helyettesítőt hagyott: Purice Sandura, a villanyszerelőre, egyben a részleg párttitkárára bízta a granulitgyártó forgókemencét, a hozzá tartozó teljes bagázsival, a placcért felelős vezetővé pedig Silvășan Zaharicát tette meg, akire a tömbgyártáson kívül rászakadt a beton földemelemek öntése és gőzölése is, lehet, éppen abból a meggondolásból, hogy addig is ő volt, a feladatköréből adódóan persze, a legmozgékonyabb proletár a részlegen. Az első névhez Ölyvessy nem szólhatott semmit, hiszen amúgy is a párt vezet, a második hallatán viszont kicsit húzta az orrát, de Ciufulete határozottan állította, hogy a többieket is megkérdezte, van-e ellene valami kifogásuk, s azért maradt az eredeti elgondolásánál, mert nem volt.

És csakugyan, jóformán észre sem lehetett venni a mester hiányát, az időjárás is a kezükre dolgozott, április, mintha a dolgozó nép kedvében szeretne járni, hogy méltó eredménnyel ünnepelhesse meg a saját napját, alább hagyott a maga szeszélyeiből, a második felében alig potyogtatott időnként néhány kövérebb cseppet, permetező vagy áztató szándékát ilyenkor is jó előre jelezte, minden kiszámítható, tervezhető volt, csak az emberi hozzáállástól függött, hogy a tervteljesítésbe ne csússzon hiba. Ölyvessy éppen ezért vagy ennek ellenére a szokottnál is kicsit jobban odafigyelt a társaságra, minden reggel bekérte mérnököcskénktől az előző napi eredményeket, és azok láttán, ha nem átalotta volna színt vallani a beosztottjai előtt, mindannyiszor elégedetten dörzsölte volna össze lapát méretű kezét. Ez a lendület ki is tartott 28-án este fél nyolcig, amikor is a tömbtojó gép meg-

kutyálta magát, s nem volt hajlandó a vibrátorát is az őt kihasználók rendelkezésére bocsátani. A közel háromórás kiesés miatt a délutáni műszak által falazótömbbel betöltendő felület egyharmada üresen maradt. Crăcănel,² a Somosdi Gergely főmester karbantartó csapatához tartozó délutáni szolgálatos lakatos próbálta megmatatni a vibrátort működtető excentrikus motort, de hamar be kellett látnia, hogy nem ért hozzá eléggé, azt egyedül maga a főmester tudná rendbe hozni, de rá már csak másnap reggel héttől lehet számítani, mert nem a városban lakik. Ám a mindentudó mesterre végül nem volt szükség, mert Nyárádi Béla, amikor a kora reggeli műszakkezdéskor megbizonyosodott, hogy valami csakugyan nem stimmel a géppel, gyorsan szétdobta a szerkentyűt, megpiszkált a motoron valamit, s az, mint egy varázsütésre, normálisan működni kezdett, az egész nem telt egy negyedórába, így aztán mire mérnököcskénk a placra ért a munkapontok szokásos reggeli bejárása közben, mindent a legnagyobb rendben talált, kivéve az előző műszak által üresen hagyott felületet. Zaharica igencsak vakarta a feje búbját, amikor megkérdésekor referálnia kellett mérnököcskénknek az előző napi kiesésről és elmaradásról, aminek Ölyvessy igazgató nyilvánvalóan nem örül majd, mert feltehetően rajta csattintja el a hónap végén a fővállalat, a minisztérium nevében, az ostort. Megkönnyebbült, amikor azt hallotta a főnökétől, hogy nem vészes, szóljon Bélának, hogy húzzon belé, a hónap végéig még van kétszer két műszak, s ha minden klappol, az a kis lemaradás simán behozható.

Mérnököcskénknek csakugyan szent meggyőződése volt, hogy az emberek számára bagatell összehozni azt a néhány száz tömböt, amivel a délutániak elmaradtak. Ezért is érte váratlanul, s hatott rá sokkolón, mondhatni a döbbenet erejével, amikor úgy egy óra tájt a forgókemence kontrollmellvédjéről lenézve azt látta, hogy Béla és Zaharica harciasan és kitartóan lökdösi egymást. Nem teketóriázott, nem is elmélkedett távolról az okot kutatva, szaporára fogta a lépteit, s miközben lefelé aprózott a lépcsőn, oda-odakapta a tekintetét, hogy a váratlan bakalódás fejleményeinek egyetlen fontosabb momentumát se szalassza el, a fordulóba érve éppen akkor került erre sor, amikor az összeakaszkodásuk vélhetően már túljutott a lökdösődésen, így lett tanúja annak, ahogy Béla arcon legyinti Zaharicát. Az húsz méter távolságból is egyértelmű volt számára, hogy tényleg csak legyintésről van szó, mert el tudta képzelni, hogy egy amolyan „mindent belé” Béla-csapás nyomában több is történik, mint hogy Zaharicának kissé oldalra billen a

² Ejszd: Krökönél (a karikalábúak csúfneve románul).

feje, s úgy is marad, mintegy lemerevedve a másik mozdulatának váratlan-
ságától.

Amint a sértett fél észrevette, hogy a főnök közeledik, az arcához kapott, mint aki attól reméli a csapás nyomán kelt mérhetetlen fájdalmának enyhülését. Ezért, amint kontakt-távolságba ért, mérnököcskénk első gesztusa az volt, hogy megfogta a Zaharica alkarját, és elhúzta a kezét az arcáról, látni akarván rajta Béla legyintésének a nyomát. A bal fele valamivel pirosabb volt, mint a jobb, de az lehetett akár attól is, hogy azt többet sütötte a derék április végi nap. Persze, a tény attól még tény maradt, és neki kötelessége volt kideríteni az okát.

Miután közölte az összeakaszkodókkal, hogy távolról látta az események jó részét, a sértettet kérdezte először, és amit tőle hallott, az majdnem egyértelművé tette a helyzetet: teljesítették a napi normát, de maradt még egy óra a munkaprogramból, s ő megkérte Nyárádit, hogy üljön vissza a gépre, és töltsen meg tömbbel a délutáni műszak által üresen hagyott felületet, vagy legalább annyit belőle, amit egy óra alatt elbír, de ő megtagadta, hogy teljesítse a kérését, azaz lényegében a tőle kapott főnöki utasítást, azzal az ürüggyel, hogy elvégezte a napi feladatát, pihenni akar, mert délután egyéb fontos teendője van odahaza, ebből keveredett a nézeteltérés, először a szóváltás, aztán a lökdösődés, végül a pofon is, ami az ő arcán csattant, s amit ő nem hagy annyiba, amíg a vezetőség elégtételt nem ad neki azzal, hogy a tettet példásan megbünteti, mert az nem lehet, hogy egy beosztott így viselkedjen a főnökével. Akkor a vélt vétkeshez fordult, ám ő arra a kérdésére, hogy így történt-e, elfordította a fejét, és összeszorította az ajkait, arcán az izmok vitustáncot jártak, miközben tüntető némasággal felnézett a forgókemence adagolótornyára. Hiábavaló volt mérnököcskénk minden kísérlete, hogy legalább egy véleménynyilvánítás erejéig szóra bírja, konokul bezárkózott a maga alkalmi elszigeteltségébe. Pedig intő jelt küldött neki azzal, hogy ott, Zaharica előtt elmondta, jobb lenne, ha most azonnal megbékélnének egymással, holnap is, azután is együtt kell, össze kell dolgozniuk, ez nem egy olyan munkahely, ahol az ember magára boldogul, kérjen elnézést a sértettől, hiszen eddig jó kollégák, mondhatni barátok voltak, nem lehet az, hogy holmi pizslicsáre nézeteltérés az eddigi jó kapcsolatukat beárnyékolja, netán meg is szakítsa, kellemetlen volna mindenki számára, ha valami nem várt fejlemény alakulna ki ebből a semmi kis összezördülésből. De Béla szemlátomást ellenszegült az ő jó szándékának, és emiatt, vagy talán egyéb miatt, Zaharicán sem mutatkozott semmi jele annak, hogy szívesen fogadná a békejobbot, ha annak kinyújtására netán sor kerülne. Bár-

mennyire is fájó volt, megállapította magában, hogy nincs más választása, mint jelenteni a történeteket Ölyvessy igazgatónak.

Arra, hogy ez mikor történjen meg, adott magának egy kis gondolkodási időt, mert a lelke mélyéből sajnálta Bélát, aki annyi pozitív cselekedet után bizonyára valami keményebb büntetésnek néz elébe, csak azért, mert egyszer, ki tudja, milyen okból, kiakadt, és tettelegességre vetemedett, de szánta Zaharicát is, mert el tudta képzelni magát az ő helyében, ahogy egy nyilvánosan lekent pofonnal megalázzák a főnöke meg a többi, alkalmilag neki alárendelt munkatársa előtt. És ahogyan arról néhány óra múltán megbizonyosodott, vagy legalábbis megbizonyosodni látszott, jól tette, hogy nem szaladt azonnal az igazgatóhoz, mert a munkaideje lejártával, ahogy kifordult a gyár kapuján, szembetalálta magát a még mindig feldúlt Nyárádi Bélával. Bármennyire is igyekezett volna haza, hogy idejében kivegye a kislányát a napköziből, nem tagadhatta meg tőle, hogy rászánjon egy negyedórát.

Annyi elég is volt neki, bár ömlött, soha ki nem fogyni látszóan áradt belőle a keserű szó: Zaharica nem megkérte, hanem szó szerint azt mondta neki: „Mă Bela, pune-ți înapoi curul în mașina aia, și trage tare, să vadă lumea că noi suntem ai mai buni”,³ amire ő viccesen visszaszólt, hogy a főnök úr kérje meg szépen, akkor talán szó lehet róla, erre Zaharicának felment a cukra, s olyan mondott, amit ő még egy főmuftinak se nézne el, ugyanis a pofájába vágta, hogy „auzi, bozgore, aici io sunt șeful, tu faci ce-ți spun io, dacă-ți vrei binele”,⁴ amire ő elküldte a jó édesanyjába, mert akármilyen haver, csak ne bozgorozzon, különösen ha egy senkifia, hiszen a nagypapja még betelepített jobbágy volt, miközben az övé sokholdas gazda, de tulajdonképpen nem is azért lett pipa, hogy ezt mondta, mert ha viccből mondja, nem is veszi zokon, annyi éve ismerik már egymást, voltak együtt jóban is, rosszban is, de annak a gethesnek a kivagyisága, ahogyan a főnököt nagy nyeglén megjátszotta, na, azt nem lehetett szó nélkül hagyni, s amikor ezt elmondta neki, ismét lebozgorozta, azzal fenyegetőzve, hogy majd megmutatja, mitől főnök a főnök, ki az, akinek mindig igaza van még azzal szemben is, aki úgy hiszi, ő a legény a gáton, így aztán a szóváltás közepette nem tudta visszafogni a felindultságát, s ellődült a keze, de esküszik, hogy az egész csak jelképes volt, mert ha teljesen szabadjára engedte volna, a mér-

³ Te Béla, rakd vissza a segged arra a gépre, s húzz rá, hogy lássa a világ, mi vagyunk a legjobbak. *(román)*

⁴ Hallod, te bozgor (hazátlan), itt én vagyok a főnök, s te azt csinálod, amit én mondok, ha jól akarsz magadnak. *(román)*

nők úrnak biztosan a mentőkért kellett volna telefonálnia. Arra a számonkérő kérdésére, hogy miért nem mondta el mindezt akkor, amikor ő megpróbálta szembesíteni a két félt a maga külön-külön igazával, azt válaszolta, annyira még nem vesztette el a józan eszét, hogy valamiféle esdeklésnek tűnjön, miközben a pofájába vágja a másiknak azt a szemeszédett hazugságot, ahogyan a történeteket beállítja, s ezt az egészet is most csak neki és csakis neki mondta el, azt is csak azért, hogy pontosan tudja, miért és hogyan esett az a pofocska, attól még a mérnök úr tegye, amit tennie kell, s úgy, ahogy jónak látja.

Mérnököcskénk pedig úgy látta jónak, hogy fátylat borít a történetekre, legalábbis nem ő lesz az, aki igazságot oszt az összezördült feleknek. És másnap délig úgy is tűnt, hogy a hallgatás a megfelelő fedőeszköz az idővel amúgy is magától feloldódó konfliktus titokban tartására, egész délelőtt szemmel tartotta az előző napi perlekedőket, mert azért volt benne némi nyugtalanság amiatt, hogy mi lesz, ha Zaharica mégis az igazgató elé viszi a sérelmét, de a pusztá tény, hogy ez nem történt meg a nap első óráiban, elaltatta benne a figyelmet, elnyomta az aggodalmat, ezért is érte meglepetésként, amikor az irodák felé menet szembejött vele Árkos Gyöngyi, a személyzetis, és szólt, hogy az igazgató elvtárs Nyárádi Bélával együtt magához kéri. Már sejtette a bajt, s mondta is Bélának a szőnyegre lépés előtt, hogy ne sokat okoskodjon, hagyja a szót rá, mert egy pof az egy pof, ráadásul idebent csattant el, következménye a történeteknek tehát mindenképpen lesz, de nem mindegy, hogy milyen s mekkora.

Amint beléptek, mérnököcskénknek azonnal a szemébe ötlött, hogy az igazgatói iroda kis tárgyalóasztalánál ülő Zaharica megbántottsága és az ebből fakadt dühe nemhogy enyhült volna tegnap óta, de még fokozódott, sőtéten ült ki az alkatából eredően beesett arcára, tüzelt a belépőkre fordított tekintetéből, bizonyára az gerjesztette magasabb fokozatra, hogy el kellett mesélnie az általa mindenhatónak tekintett főnöknek, vagyis ismét fel kellett idéznie a saját megaláztatásának történetét. Ezek szerint nyilvánvaló volt, hogy Ölyvessy, a rá nem jellemző módon, kényszerből vagy saját kérésére, már külön meghallgatta az egyik felet. És ennek következményeként, a bizonyosságnyerés érdekében már úgy is tette fel a kérdéseit: Igaz, hogy a mérnök elvtárs tanúja volt, amint Silvășan és Nyárádi összeakaszkodtak? Igaz, hogy azt is látta, amikor Nyárádi megpofozta Silvășant? Ezekre a kérdésekre csak egy egyszerű igennel lehetett válaszolni, esély sem adódott az esetleges kommentárra.

Ezek után Ölyvessy a lehető legingerültebben förmedt rá Nyárádi Bélára, s eme ingerültségnek a jogát nem is lehetett volna tőle elvitatni, hiszen életében először szembesült ekkora elvetemültséggel, hogy valaki az ő igazgatása alatt levő birodalomban, munkaidőben, a munkahelyén ilyen alávalóságot kövessen el, s az általa gonoszságként elkönyvelt viszonyulásnak a pusztá tényétől elvakulva még arra a lehetséges enyhítő körülményre is elfelejtett rákérdezni, hogy a tettelegességnek volt-e valami nyomós kiváltó oka. Az, ami feltételezhetően lejátszódott benne a világ ilyenén alakulása miatt, amikor a fegyelem és az önmegtartóztatás már fátkát sem ér, annyira kiborította, hogy felpattant ültéből, és valósággal rikoltozva minden rosszat ráhordott Nyárádi Bélára, mintha az életében valamennyi addig elszenvedett fiaskó miatt ő volna a hibás.

Mérvököcskénk remélte, hogy a kiabálással az igazgató kiadja magából minden dühét, s valami emberileg elfogadható végkifejlete lesz a dolognak, közben meg reménykedett abban, hogy Béla legény észben tartja, amire a folyosón megkérte.

Nyárádin látszott, hogy türtőzteti magát, nyeli, nyeli a sok rászórt dörgegelmet, de félő volt, hogy telítődik vele a begye, s előbb-utóbb visszaöklendezi, ezért mérvököcskénk megpróbált jelezni neki, hogy eszébe juttassa, mire figyelmeztette odakint. De próbálkozása sikertelen maradt, mert abban a szidás- és becsmélésözönben, aminek Béla a célpontja volt, nem lehetett elvárni tőle, hogy másra is figyeljen, mint azokra a több mint korholó jelzőkre, amivel illetik, s egy adott pillanatban kétségbeesetten közbe is vágott, hogy „de igazgató elvtárs!”, a folytatás reményében, hogy végre ő is szóhoz juthat a maga igazának védelme érdekében. Csakhogy a felkiáltással együtt önkéntelenül is egy olyan mozdulatot tett, ami kimeríti a legnagyobb illetlenség fogalmát, ugyanis egyik kezével lenyúlt a nadrágjához, hogy igazítson egyet az őt a kétségbeesett szónoklatában zavaró szeméremjelképe pozícióján. Szerencsétlenségére az Ölyvessy felháborodást és dühöt lövellő tekintete nem a magyarázkodni akaróba szegeződött, hanem követte kezének mozdulatát, s abból, amit látott, azonnal arra következtetett, hogy a taknyádi melós mozdulata tudatos volt, azzal akarta értésére adni, hogy az ő tiszttségét egyenértékűvé teszi a tagjával, amit marokra fogott.

Mérvököcskénk még soha nem látta így elsápadni az igazgatót. Leült, tárcsázott, szólt Árkos Gyöngyinek, hogy azonnal jöjjön az irodájába. Maga elé nézve, szótlánul ült, amíg Gyöngyi megérkezett. Akkor utasította, hogy állítsa össze a szükséges dokumentumokat a Nyárádi Béla munkaszerződésének azonnali, egyoldalú felbontására a munkatörvénykönyv 130. cik-

kelye i. bekezdésének alapján, munkahelyen elkövetett súlyos fegyelmi sértés ürügyén. Amikor Gyöngyi rákérdezett az indokra, csak annyit mondott száraz, szenttelen hangon: „Szabotázs.” Aztán intett, hogy mindenki elmehet.

Nyárádi Béla lépett ki elsőnek az igazgatói irodából. Mérnököcskénk utánasietett, a folyosó végén utol is érte, megszólította, mert tudára akarta adni, hogy ez nem lehet végleges, ő részéről nem tekinti annak, nem hagyja annyiban, de Béla nem állt meg a szólításra, vissza sem nézett, s amikor érezte, hogy karon ragadják, kitepte magát a fogásból, és kiviharzott az épületből, ki a gyárkapun is.

A hosszú hétfő után, amely a péntekre eső május 1-jei munkaszüneti naphoz, a szabadnapként nagy kegyesen kiadott, de bepótlendő szombatból meg a vasárnapból állt, a hétfő reggeli munkakezdéskor Zaharica odasomfordált mérnököcskénkhez, mindenféle általánosságokat fecsegve igyekezett magára vonni a figyelmét, s amikor a főnöke kérdő tekintetével szembesült, lesütött szemmel csak annyit mondott: „Credeți-mă, domnu' inginer, n-am vrut să se întâmpie așa.”⁵

Igen, hihető volt, hogy Zaharica a maga érthető sértődöttségében sem akart ilyen fejleményeket. Mint ahogyan bizonyára azt sem akarta volna, ami a későbbiekben Nyárádi Bélával történt. Szeptember közepén szólt Árkos Gyöngyi, hogy a miliciáról kértek egy referátumot az egykori alkalmazottjuk itteni tevékenységéről, és Ölyvessy igazgató elvtárs azt mondta, neki kell megírnia mint volt közvetlen főnökének. Azt is tőle tudta meg, miért kell: kiegészítő dokumentumként a peranyaghoz. Béla ugyanis augusztus végén egyik éjszaka megpróbálta átúszni a Dunát Jugoszlávia felé. Még ötven méterre sem volt a román partoktól, amikor elfogták.

⁵ Hígye el, mérnök úr, nem akartam, hogy így történjen. *(román)*